

PJETER ARBNORI

BIBLIOTEKA

8JH-32

A74

KUR
DYNDEN
VIKINGET

NOVELE

Redaktorë:

**ABAZ VEIZI
SHEFKI HYSA**

Piktor ALBERT YMERI

PARALAJMËRIM

Sapo lexon titullin e librit «Kur dynden vikingët» të shkrimtarit Pjetër Arbnori, mendja të shkon menjëherë te dyndjet barbare qysh ndër kohërat më të lashta. Përfytyron jo pa dhimbje qytetërimi të tëra të zhdukura, popuj të zhbërë, raca e gjuhë të asimiluara. Vandalët të etur për zulmë, u kanë gllabëruar edhe shpirtin, jo vetëm materien pa mundur të njerëzohen kurrë, t'u ngjasojnë sado pak atyre që mundoheshin të nënshtronin.

Po autori për ç'dyndje bën fjalë? Mos vallë për murtajën komuniste? Shënimi «Shikruar në burgun e Burrelit», qysh në krye si një nëntitull domethënës, të nxit mendimin se, në këtë libër, objekt i shkrimtarit rebel e kundërshtar i denjë politik i ish-diktaturës, duhet të jetë pikërisht ajo klimë ferri që zotëronte gjithë lindjen komuniste e në veçanti Shqipërinë. Mirëpo që në fjalinë e parë të kësaj novele përballesh me Rajhun e tretë të ish Gjermanisë naziste. Pra, është fjala për diktaturën hitleriane, një ndër modelet më të përkryera të makinave shtypëse antinjerëzore të tipit stalinist. Shpërngulja e ngjar-

jeve nëpër labirintet e Gjermanisë naziste, nuk është gjë tjetër veçse mesazhi i autorit i dërguar nga burgu i Burrelit për ngjashmërinë e krimeve të nazizmit dhe komunizmit në jetën familjare, shoqërore e politike. Madje, të zgjohet edhe kureshtja për të zbuluar raportin midis simbolikës dhe realitetit që bart në vetvete togfjalëshi «dynden vikingët». Pse jo «dyndeshin vikingët»? Ku e ka sekretin dhe epërsinë përdorimi i kohës së tashme të foljes «dynden», në krahasim me trajtën e së shkuarës që mund t'i përshtatej edhe periudhës së zhvillimit të ngjarjeve?

Ende vazhdojnë të dynden vikingët? Në ç'përmasa dhe cilat janë pasojat e dyndjeve?

Të mendojnë një copëherë të tilla pyetje, por shpejt harroresh në një lexim tejet emocional para asaj hapsire të çuditshme që të shpaloset e gjallë ndër sy, si brigjet tunduese e ndjellëse të sirenavë të Odisesë apo si ishujt magjikë të Çirçeve ku më pas përjeton veç ankth, dhimbje, revoltë e tmerr për atë përçudnim njerëzor që të pret udhën.

Erna e hijshme flokëverdhe e sykaltër që magjeps edhe lexuesin, jo vetëm të shoqin, personazhin kryesor, me vështrimet dhe sjelljet e saj ku pas pasqyrimeve të gjireve të qeta shpirtërore fshihen trazimet e grackat e së keqes, është magjistaria e kohëve moderne. Vjen një cast dhe diku ngecet e nis të shplekset pëlhura e mashtrimit e endur gjatë në vegjen e padukshme të ndryrë nëpër skutat e ngrehinës — diktaturë.

Atëherë del fytyra e vërtetë e Ernave me tërë shëmtimin dhe përçudnimin, pabesinë dhe kurthet që bartin shpirtat e tyre të zinj. Atëherë s'ka se si të mos e vësh re përqasjen që autori u bën, përmes

realitetit hitlerian, diktaturave të të gjitha kohëve. Madje edhe ish diktaturës shqiptare. Vdekja mbetet e neveritshme dhe gjëmëzë në çdo rrethanë, formë e mënyrë që të ndeshesh me të. Vdekja është vdekje edhe kur të vjen prej puthjeve të vampirëve si Erna, simotrat e së cilës i kemi hasur gjatë viteve të diktaturës komuniste. Për autorin diktatura nuk është thjesht një mekanizëm i verbër, por mendja e zezë dhe dora vrastare e demonëve si avokati fon Shvajcer, i besuari fanatik i partisë-shtet. Dogmat partiake — ideali i tij i vetëm, siç është figura e demonit sinonim i së keqes. Ai njëherësh si hije nuk ndodhet askund dhe ndodhet kudo. Madje edhe shpirti i Ernës, është hija e tij, mendësia dhe tërë veprimtaria e përfaqësuesve të ligjeve e të shtetit, nuk janë gjë tjetër veç pronë e tij. Jo pa dhimbje e ndrydhje të zemrës, pa rrënqethje të mishit, paralelisht me leximin e veprës, na vijjnë ndërmend tërë ajo gardë makabre partiako-shtetërore me sekretarët e partisë, aktivistët e spiunët e lagjeve e oficerët e sigurimit që arrinin gjer aty saqë e fusnin ndokënd në burg edhe pse e kish gruan të bukur. Pra, faqet e librit e zbulojnë dalëngadalë atë botë meskine, servile, prapaskeniste e njëherësh kriminale që rrafshon çdo vlerë njerëzore, botën komuniste të themeluar për gati 50 vjet edhe në Shqipëri. E ngjashme si dy binjakë me nazizmin gjerman-diktatura e kuqe. Me sa duket autori shënjon nazizmin e qëllon komunizmin, atë murtajë, që i mori rininë, familjen e gjithçka. Të joshte si kënga e sirenave, si pamja e mrekullueshme e Çirçeve dhe e tërë magjistareve, propaganda hitleriane apo ajo enveriane dhe pastaj ashtu si pakuptuar ta përdhoste moralin, ndërgegjen e po

të kundërshtojë të merrte dhe shpirtin nëpër katakombat e saj, siç veptoi edhe me autorin duke e përplasur burgjeve të zeza. Këtë «këngë» ndjellakeqe që shpërndan gjithandej jonet e vdekjes e ndien gjer në palcë kur lexon këtë vepër të Pjetër Arbnorit. Ndien gjithashtu edhe utë revoltë që duhet ta ketë frymëzuar aty në qelinë e errët kur ngjizte materialin jetësor për ta shndërruar në art. Kjo novelë tejet realiste me një ndjenjë të pakufishme humanizmi që ndoshta askush nuk e priste nga një i persekutuar si Pjetër Arbnori (30 vjet burg), tingëllon si një aktakuzë e fuqishme për të gjithë kohërat e diktaturave, të atyre që kaluan e që mund të vijjnë. Mjerë kulturat e qytetërimet botërore përballë diktaturave! S'janë asgjë dyndjet e lashta të vikingëve, në krahasim me rroposjet që shkaktojnë diktaturat e monstrat e tyre, vikingët e rinj. Vdiq nazizmi, ra edhe komunizmi në Shqipëri, mirëpo rreziku i dyndjes së vikingëve ende nuk ka rreshtur. Prandaj titulli i këtij libri është njëkohësisht edhe një kushtrim për vigjilencë: kujdes, o njerëz, ruhuni nga vikingët e kohëve moderne!

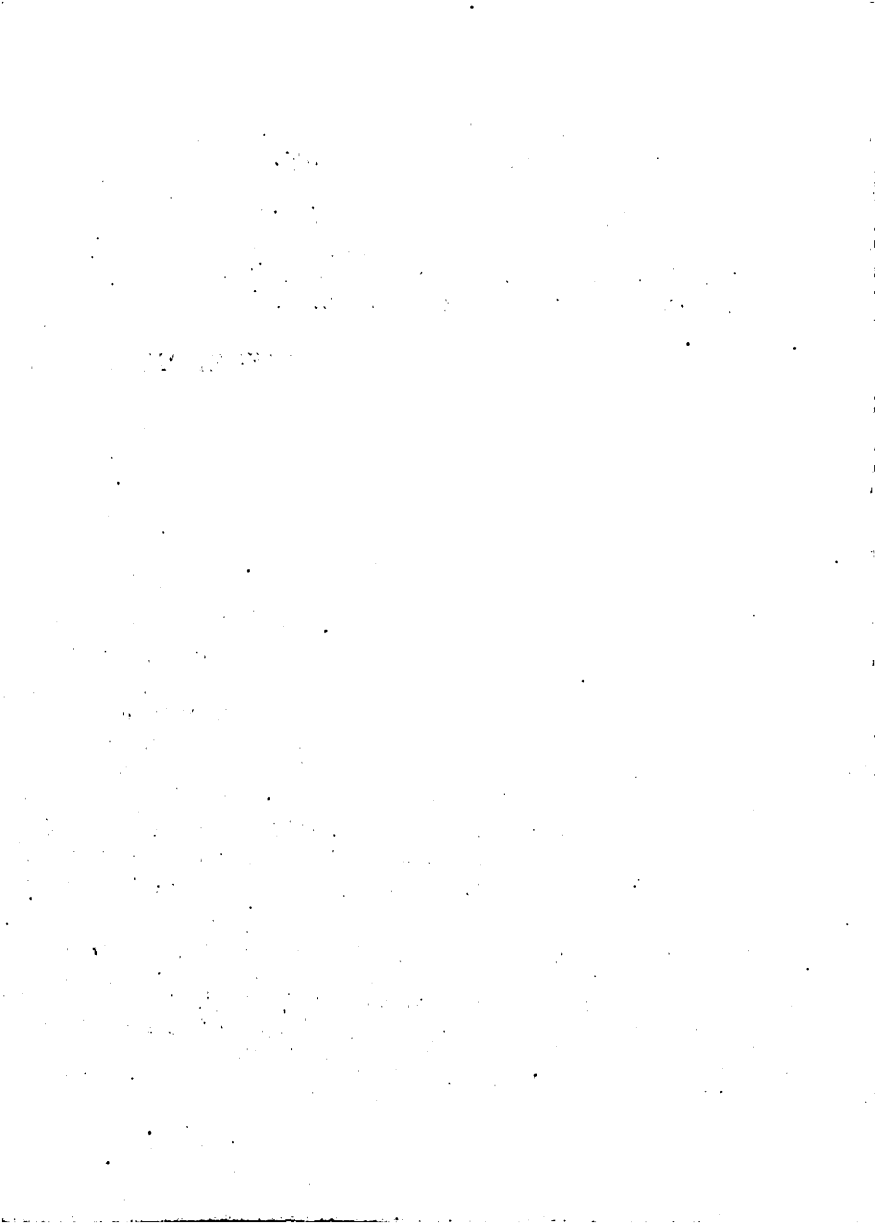
Vërtet me pak faqe kjo novelë, por për nga idetë dhe mesazhi është një vepër dinjitoze që të kujton «Fati i njeriut» e Shollohovit, «Shkretëtira Tatare» e Dino Buxatit, «Plaku dhe deti» e Hemingueit etj. Është si të thuash, një poemë për rezistencën e njeriut të nëpërkëmbur, të të gjitha kohërave, ndaj demonëve të natyrës apo të shoqërisë njerëzore. Njëkohësisht është edhe një sinjal i qartë që të jep të kuptosh se sa shumë ka humbur Shqipëria duke persekutuar talente të tilla si Pjetër Arbnori me shokë. Se mund të jenë me dhjetëra të tjerë

ata që s'arritën kurrë ta thonë këngën e tyre, nga ferri i birucave, goftë edhe të vonuar.

Në fund të fundit ky libër është një befasi e këndshme dhe një fillim i suksesshëm që paralajmëron një ndihmesë të madhe, jo thjesht për lavdi vetjake të autorit, por në shërbim të kombit.

Lexim të mbarë të nderuar lexues!

SHEFKI HYSA

Fashizmi dhe komunizmi janë vëllezër.

NEHRU

Kur u shemb Rajhu i Tretë, më qëlloi të shërbeja në Komisionin mjekësor që kujdesej për të sëmurët dhe të degraduarit e kampeve të përqëndrimit. Për ata që kishin shpëtuar gjallë. Ndër të liruarit e shtruar në spital më tërhoqi vëmendjen një burrë i gjatë, kockë e lëkurë, me sy gjithmonë të shqetësuar. Nuk vuante nga asnjë sëmundje e dukshme, megjithatë ishte më rëndë se të tjerët. S'i përgjigjej asnjë pyetjeje, nuk arkohej për asgjë, nuk shprehte asnjë dëshirë. Donte vetëm ta lirin rehat, mos ta bezdisnin me fjalë. Një mbrëmje kur isha roje nate dhe i kisha kryer të gjitha punët, u ula te koka e tij. Pa i folur gjysmë fjale, i fërkova një copë herë ballin. Bëja sikur s'e vija re shtrëngimin e nofullave dhe armiqtësinë që i përshkëndiste sytë. Ai u mbajt e u mbajt dhe kur s'e prisja u zbut e shpërtheu në lot. Mbasi u qetësua zuri të më rrëfente historinë e jetës së tij...

«Kam shërbyer si oficer i Rajhsverit¹ dhe më vonë i Vermahtit², që kur se jam bërë burrë. Kam

---

1) Rajhsver (Reichswehr) — kështu quhej ushtria gjermane pas Luftës I Botërore.

genë shef i shtabit të mbrojtjes civile në Frankfurt mbi Majn. Isha i martuar, me dy fëmijë: një djalë e një vajzë. Quhem Karl Landau. Jam nga krahira e Saarës, po ashtu edhe gruaja ime. Historia e martesës sime është e veçantë, prandaj do ta tregoj që në fillim.

Shumë vjet më parë në bazë të Traktatit të Versajës, vendlindja ime, Saara iu la për pesëmbëdhjetë vjetë Francës. Veç asaj i gjithë bregu i majtë i Rinit u pushtua nga Antanta, duke përfshirë edhe qytetet Këln dhe Mainc. Në bregun e djathtë u krijua një zonë e çmilitarizuar; Gjermania detyrohej të paguante 132 miliard marka ar si dëmshpërblime lufte. Mbante edhe ushtritë pushtuese. Mund të mbante një ushtri prej 100 mijë vetësh dhe ndalohesh të prodhonte armatime të rënda! Ndërsa na predikonin çdo ditë se na çliruan nga tirania e Kaizerit, aleatët nisën të na rjepin vetë. Dhjetëra trena ngarkuar me qymyrguri, hekur dhe lëndë të tjera të para nisën të kalonin kufirin për në Francë. Ndërkaq vetë Gjermania ishte gërmadhë. Varfëria dhe papunësia kishin arritur kulmin. Bashkë me to rritej edhe reaksioni ndaj pushtuesve. Kudo nisën sabotimet. U krijuan shoqatat «Helmetat e çeliktat» (Stahlhelm) dhe «Viking». Unë aso kohe isha kursant në akademinë ushtarake dhe bëja pjesë në shoqatën e parë.

Në vitin 1922 erdhi në akademi një djalosh i panjohur dhe kërkoi të bisedonte me mua. Quhej Arnold Kirshe. Ishte nga krahina e Saarës, sikurse

---

2) Vermaht (Wehrmacht) – kështu quhej ushtria gjermane gjatë sundimit nazist.